ชื่อ-สกุลผู้เสนอ นริทธิ์ สีตะสุวรรณ

☐ นาย ☐ น.ส. ☐ นาง ■ ดร. ☐ อ. ■ ผศ. ☐ รศ. ☐ ศ.

ที่ทำงาน ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ ม.เชียงใหม่
อ.เมือง เชียงใหม่ 50002 โทร.(053)221699 ต่อ 3346

สาขาวิชา :

☐ กายภาพ ☐ เกษตร
☐ ชีวภาพ ☐ วิศวะ-เทคโน
☐ วิทย์-ศึกษา ■ ทรัพย์-แวดล้อม
☐ แพทย์ ☐ ทั่วไป

SOCIAL BEHAVIOUR OF SAMBAR DEER (Cervus unicolor) IN CAPTIVITY

Kanockkarn Khounha* and Narit Sitasuwan**

* Prasartwitayakarn school, Surin Province
**Department of Biology, Faculty of Science, Chiang Mai University, Chiang Mai

The social behaviour of sambar deer was studied at Chiang Mai Zoo in two enclosures. A 0.64 ha. enclosure contained 14 deer of different ages and both sexes. A 0.16 ha. enclosure contained 6 deer also of different ages and both sexes. The sambar deer displayed submission, appeasement and 3 levels of aggressive behaviour to determine their position in the social hierarchy. The age of the deer and presence or absence of antlers played a significant role in determining an individual's position in the social hierarchy. Male-male aggressive behaviour was significantly more frequent than male-female or female-female aggression. Appeasement behaviour showed an opposite trend i.e. a high frequency of female-female appeasement and low frequency of male-male appeasement. Courtship behaviour by males and whether females were also significant factors influencing the social hierarchy.

พฤติกรรมสังคมของกวางป่า (Cervus unicolor) ในสภาพกรงเลี้ยง

กนกกาญจน์ ควรหา*และ นริทธิ์ สีตะสุวรรณ**

* โรงเรียนปราสาทวิทยาคาร อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
**ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

ได้ศึกษาพฤติกรรมสังคมของกวางป่า ในสวนสัตว์เชียงใหม่ จากคอกเลี้ยงขนาด 0.64 เฮคตาร์ จำนวน 14 ตัว ที่มีอายุและเพศต่างกัน กับคอกเลี้ยงขนาด 0.16 เฮคตาร์ มีกวาง 6 ตัว ที่มีอายุและเพศต่างกัน พบว่ากวางใช้การยอมแพ้ การผูกไมตรี และพฤติกรรมก้าวร้าว 3 ระดับในการจัดลำดับทางสังคม ประกอบกับอายุ การมีหรือไม่มีเขาของกวางตัวผู้จะเป็นตัวแปรระบบสังคมของกวาง ความก้าวร้าวระหว่างกวางตัวผู้ด้วยกันจะมีสูงแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญกับความก้าวร้าวระหว่างตัวผู้-ตัวเมีย และตัวเมีย-ตัวเมีย การผูกไมตรีมีแนวโน้มตรงข้ามคือ ตัวเมีย-ตัวเมียแสดงสูง ส่วนตัวผู้-ตัวผู้แสดงน้อย นอกจากนี้ พฤติกรรมการเกี้ยวทั้งตัวผู้และตัวเมียจะเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการในการจัดลำดับทางสังคมของกวางป่า

ชื่อเรื่อง (ไทย) พฤติกรรมสังคมของกวางป่า (Cervus unicolor) ในสภาพกรงเลี้ยง

พบความก้าวร้าว 3 ระดับของกวางป่า คือ การดัน การตั้งท่าชู่ และการชนด้วยเขา ประกอบกับอายุและการมีหรือไม่มีเขาของกวางตัวผู้ จะใช้เป็นสิ่งที่จัดลำดับทางสังคมของกวาง

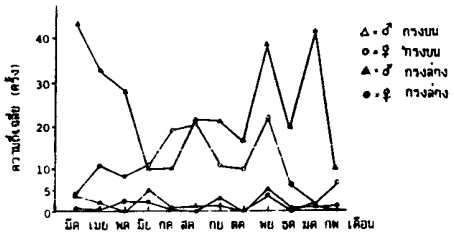

ภาพที่ 1 ความถี่เฉลี่ยพฤติกรรมก้าวร้าวของกวางป่า (Cervus unicolor) เพศผู้และเพศเมีย (10 ชั่วโมง/เดือน)

ภาพที่ 1 กวางตัวผู้ในกรงบนที่มีกวาง 14 ตัว (ตัวผู้เต็มวัย 6 ตัว ตัวเมียเต็มวัย 5 ตัว ลูกกวางเพศเมีย 3 ตัว) แสดงความก้าวร้าวสูงในช่วงเดือนพฤศจิกายน-เมษายน และสูงกว่ากวางตัวผู้ของกรงล่าง (มีตัวผู้เต็มวัย 3 ตัว ตัวเมียเต็มวัย 3 ตัว) จำนวนกวาง สัดส่วนระหว่างเพศในฝูง ช่วงการเลี้ยงลูกอ่อน มีผลต่อระดับความก้าวร้าว โดยที่กวางตัวผู้แสดงความก้าวร้าวต่อกันสูงสุด ตัวเมียแสดงความก้าวร้าวต่อกันต่ำสุด

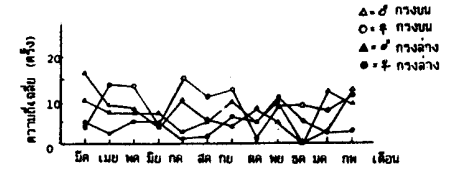

ภาพที่ 2 ความถี่เฉลี่ยพฤติกรรมการทักทายของกวางป่า (Cervur unicolor) เพศผู้และเพศเมีย (10 ชั่วโมง/เดือน)

ภาพที่ 2 กวางในกรงเลี้ยงทั้งสองแห่งแสดงการทักทายใกล้เคียงกันตลอดทั้งปี แต่กวางในกรงบนมีแนวโน้มที่จะแสดงการทักทายบ่อยครั้งกว่ากรงล่าง กวางตัวเมียทักทายกันมากกว่ากวางตัวผู้

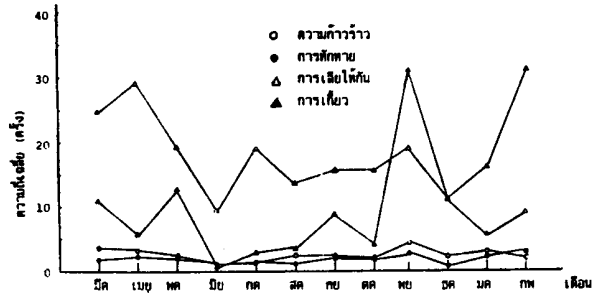

ภาพที่ 3 ความถี่เฉลี่ยของพฤติกรรมสังคมของกวางป่าตลอดปี

ภาพที่ 3 พฤติกรรมสังคมทั้ง 4 แบบ กวางแสดงการเลียให้กันสูงสุด รองลงไปคือการเกี้ยวซึ่งพบว่าแสดงด้วยความถี่สูงตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน-กุมภาพันธ์จากนั้นจะลดลง การก้าวร้าวและการทักทายเป็นพฤติกรรมสังคมที่แสดงค่อนข้างน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับการเลียและการเกี้ยว

ถึงแม้ระบบสังคมของกวางป่าจะไม่แน่นอน มีการเปลี่ยนแปลงลำดับทางสังคมไปตามฤดูกาล อันเนื่องมาจากการผลัดเขาของกวางตัวผู้และการมีลูกอ่อนของกวางตัวเมีย แต่ระบบสังคมของกวางป่าในสภาพกรงเลี้ยงของสวนสัตว์เชียงใหม่ค่อนข้างมั่นคง สังเกตได้จากระดับความก้าวร้าวค่อนข้างต่ำ

References

1. กนกกาญจน์ ควรหา (2531) พฤติกรรมของกวางป่า (Cervus unicolor) ในสวนสัตว์เชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ และสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
2. Lekagul, B. and J.A.McNeely (1977). Mammals of Thailand. Kurusapa Ladprao Press, Bangkok.